

Listina základních práv a svobod – úvod do problematiky

- 1. Postavení jedince v moderním státě**
- 2. Pojem základních práv a svobod**
- 3. Historie základních práv a svobod na území ČR**
- 4. Zdroje Listiny**
- 5. Systematika Listiny – základy výkladu**
- 6. Schéma výkladu ustanovení Listiny**
- 7. Jednotlivé problémy dogmatiky základních práv a svobod**
- 8. Příklady základních práv a svobod**

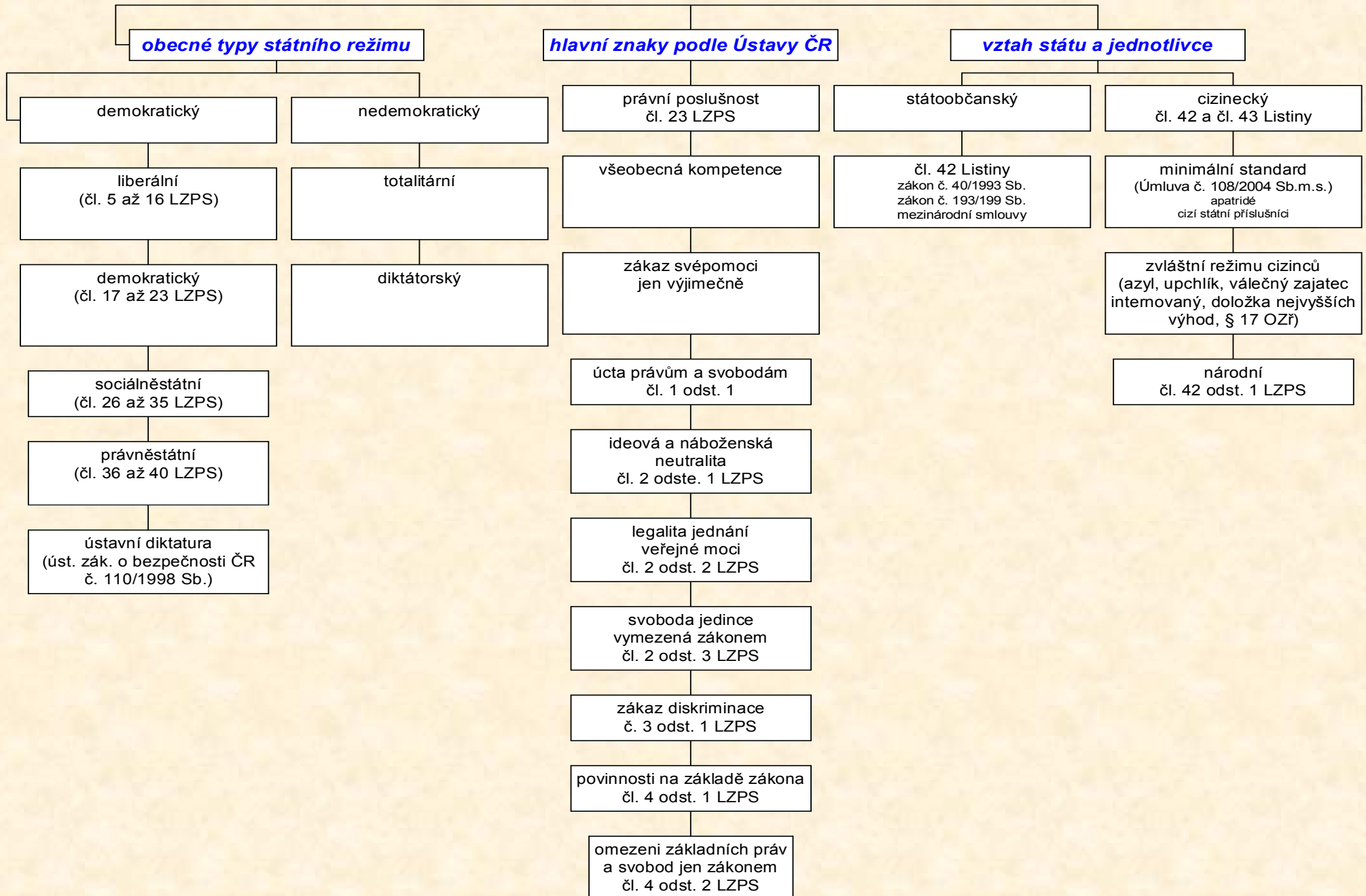
Typy státu a jim odpovídající postavení jedince

- **přírodní stav** – homo homini lupus T. Hobbes (aurea prima sata est etas, que vindice nulla, sponte sua, sine lege fidei rectumque colebat, Ovidius)
- tvor – bytost – člověk – osoba – osobnost
- jedinec – občan – společník - příbuzný
- **otrokářský stát** – status libertatis (otrok - svobodný), s. familiae (pater familias – sui iuris-člen rodiny), s. civitatis (cives – hostes. barbari, peregrini, ius gentium)
- **stavovský stát** – pán, rytíř, kněz, měšťan, nevolník
- **vrchnostenský stát** – poddaný
- **liberální stát** – občan, individuum
- **sociální stát** – konzument, spotřebitel
- **socialistický stát** – budovatel, člen kolektivu, příslušník třídy (antagonistické, spřátelené), deklasovaný živel
- **nacionální stát** – soukmenovec (Volksgenosse), příslušník národa, rasy
- **fašistický stát** – člen korporace
- **religiózní stát** – souvěrec

Změny státního režimu v moderním státě

Forma státního režimu v ČR

Zdroje Listiny

- Historické
- Ideové
- Státoprávní
- Ústavní (cizí vzory)
- Mezinárodní
- Nadnárodní

Stupně vývoje ochrany lidských práv

Uvnitř státu

1. nejdřív privilegia, výsady, buly – pozitivní diskriminace
2. Prohlášení, deklarace – rovnost, přirozenoprávní povaha
3. ústavní zakotvení – objektivní právo, monolog zákonodárce
4. ústavní zakotvení – subjektivní veřejné právo, nároky na ochranu správním a následně ústavním soudem

následuje rozšíření ochrany na mezinárodní úrovni

Mezinárodně –

1. záměr chránit – Charta OSN – obecně v čl. 55 odst. 3
2. program zajistit jednotlivá práva (katalog) – 1948 Všeobecná deklarace, 1975 3. koš Helsinky
3. mezinárodní smluvní závazek – MPOPP, MPHSKP 1966, obecná úprava, dále jednotlivé oblasti, regionální a univerzální úmluvy
4. politické sankce za nedodržení – zveřejnění zprávy, stanoviska (Výbor pro lidská práva)
5. soudní ochrana – ESLP (sv. 6, č. 90 Ottovi, Rakona)
6. Mezinárodní trestní tribunály – pro bývalou Jugoslávii, MTT

Základní koncepce lidských práv

- **přirozenoprávní a pozitivistická koncepce**
- kompromis – pozitivovaná přirozená práva
- **individualistická a kolektivistické** – G. Jellinek, co je prvotní – objektivní či subjektivní právo?
- **liberální stát** – 19. století, státobčanské, u nás č. 142/1867 Ř.z., především svobody, ne pozitivní pojetí (USA)
- **křesťanská** - zejména katolická církev, encykliky Rerum novarum (1891) Lva XIII. a Quadregesimo anno (1931) Pia XI, Jan Pavel II. (Starý zákon – oko za oko, talium)
- **sociální právní stát** – SRN, po válce
- **marxistická** – třídní pojetí (čí zájem – čl. 28 Ú 1960), nejsou věčná, historická a ekonomická podmíněnost (právo na život otroka), odstranění nerovnosti a jejího původu v soukromém vlastnictví, kolektivistické pojetí, ne izolovaný jedinec prvotnost sociálně-ekonomických práv (nejdřív jíst a bydlet, pak filosofovat – Marx), jednota práv a povinností (práce, vzdělání),
- **fašistická** – korporativistické pojetí
- **nacistická** – rasové a nácionalní pojetí
- **islámská** – náboženské (věřící a nevěřící)
- **hinduistická** - kasty
- **asijské** – role v rodině

Historické mezníky vývoje základních práv a svobod na území ČR

- do 1848 - postupné pronikání prvků ústavnosti
- 1848 – 1867 – pokusy o ucelenou úpravu, boj o „konstituci“
- 1867 – 1918 – první funkční úprava v podmínkách právního státu včetně ochrany zárodkem ústavní stížnosti (mimo vlastnického práva)
- 1920 – Ústavní listina
- 1945 – 1948 – období národní a socialistické revoluce provázené negativními jevy
- 1948 – 1960 – fiktivní úprava základních práv a svobod, porušování
- 1960 – 1989 – pokus o uplatnění socialistické koncepce základních práv a svobod
- 1976 – ve Sbírce zákonů vyhlášeny MPOPP a MPHSKP (č. 120/1976 Sb.), reakcí bylo prohlášení pod názvem Charta 77,
- 1989 – 1991 – cesta k Listině, tři verze návrhu
- 1991 – Listina, úst. zákon č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu ČSFR
- 1992 – členství v Radě Evropy, Úmluva o ochraně základních práv (č. 209/1992 Sb.)
- 1993 – Listina – součást ústavního pořádku ČR
- 2004 – přistoupení k EU, Charta základních práv

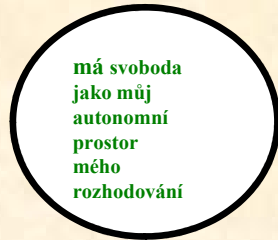

Listina – základních práv a svobod

• Svoboda

- **Hobbes** – časoprostor neomezený zákony. Tam, kde jsou zákony, není svoboda
- Montesquieu – právo žádat, co zákony dovolují

- zákony
- omezují
- svobodu

svoboda jiných
jako
přirozené omezení

- čl. 1 + čl. 2/3 = čl. 4 Prohlášení 1789–
- Svoboda znamená možnost činit vše, co neškodí druhému. Tudíž výkon přirozených práv každého člověka nemá mezí, leč těch, které zajišťují ostatním členům společnosti užívati týchž práv. Tyto meze nemohou být stanoveny jinak než zákonem
- obecně jedna svoboda jako autonomní prostor
- má různé aspekty z hlediska významu pro člověka (života, víra, pohyb, projev)
- za určitých podmínek mne může někdo omezit
- musí prokázat, že jsou podmínky dány
- omezovat může stát
- nositelem je člověk, popř. právnická osoba
- má pozitivní podobu – něco bez následku činit
- má negativní podobu – něco bez následku nečinit

• Právo

- množství podob
- právo na soudní ochranu, na ochranu zdraví, volební právo, právo na spravedlivou odměnu, právo odepřít výpověď (rozdíl oproti negativní svobodě projevu)
- za určitých podmínek lze něco po jiném žádat
- prokazují jejich splnění
- adresátem je stát
- nositelem je člověk, popř. právnická osoba
- občas zaměňováno – tam, kde se hovoří o svobodném rozhodování, jde ve skutečnosti o svobodu (čl. 3/2, 14/2, 20/1, 27/1)

Základní právo nebo svoboda - znaky

- **Základní (strukturálně)** = možnost rozložení na další složky (příklad právo na práci, volební právo, právo na vzdělání)
- **Základní (materiálně)** = vyjádření základních stránek existence lidské bytosti jako jedince a člena společnosti
- **Základní (formálně)** = vyjádření právních zvláštností, ústavní zaručení, mezinárodní zaručení, nadnárodní zaručení a zakotvení
- **Vznik přímo na základě ústavy nebo mezinárodní smlouvy** – není třeba právní úkon
- **Povaha veřejného subjektivní práva**
- **Projevují se ve zvláštních stavech jednotlivce**
- **Odpovídají jim zvláštní povinnosti státu**
- **Vymahatelné vůči státu prostřednictvím soudní moci (čl. 4 Ústavy)**
- **Představují určité hodnoty společnosti a státu**
- **Model** „existuje-li svoboda, pak do takového prostoru nesmí stát zasáhnout, ledaže...“
- výjimečně v podobě pravidla (čl. 6/2, čl. 7/2), kde „ledaže“ neplatí, nikoli principu
- **Obsah** – princip nebo pravidlo

Vnitřní struktura LZPS – materiální východiska

Vnitřní struktura Listiny – východiska přístupu k jedinci

Obecně – člověk – osoba – bytost – osobnost - právnická osoba - stát

Pohlaví – muž – žena - transsexuál

Sociální role – vlastník – věřící - občan – krajan – příslušník menšiny- pracovník, zaměstnanec – nezaměstnaný - podnikatel - důchodce – zdravotně postižený – pacient - otec – matka – dítě - žák – student – tvůrce – účastník právního řízení ((chybí – spotřebitel))

Věk – nasciturus – dítě – mladistvý – dospělý - starý

Z hlediska statusu (G. Jellinek: System der subjektiven öffentlichen Rechte. 1892)

- nebýt rušen a svobodně se rozhodovat (negativní status)
- nebýt diskriminován (relativní status)
- podílet na správě veřejných věcí (aktivní status)
- mít zajištěné podmínky pro existenci, rozvoj a ochranu (pozitivní status)

Systematika LSZP

Význam pro výklad

Systematika Listiny základních práv a svobod - obecná

Preambule

I. Obecná ustanovení (čl. 1 - 4) = vytčené před závorku

II. Lidská práva a základní svobody (čl. 5 – 23) = čl. 5 až 40 - katalog

- Základní lidská práva a svobody (čl. 5 – 16)

- Politická práva (čl. 17 – 23)

III. Práva národnostních a etnických menšin (čl. 24 - 25),

IV. Hospodářská, sociální a kulturní práva (čl. 26 - 35),

V. Právo na soudní a jinou právní ochranu (čl. 36 - 40),

VI. Ustanovení společná (čl. 41 – 44) = výjimky z textu

Systematika Listiny základních práv a svobod – zvláštní

První odstavec – obecné vymezení

Druhý odstavec – upřesnění a konkretizace

Třetí odstavec – podmínky omezení

Obsah ustanovení Listiny

Obsah Listiny základních práv a svobod

1. základní práva a svobody – struktura ustanovení

– vytvoření základního práva (obvykle první odstavec článku Listiny) – např. čl. 17/1, 18/1

- utváření základního práva (upřesnění, odkaz na konkretizaci, podrobnosti – čl. 17/2)

- omezení (čl. 17/4, čl. 18/2 a 3)

- meze omezení

2. institucionální záruky (vlastnictví, církve, náboženská společnost, politická strana nebo hnutí, rodina, povolání, daně, poplatky, dědění)

3. operativní normy – jak máme s ustanoveními nakládat (např. čl. 4/12, 41)

ne každé ustanovení obsahuje základní právo nebo svobodu

není vyjádřen vztah k mezinárodním lidskoprávním smlouvám – původně § 2 ÚZ 23/1991 Sb.,

čl. 10 Ústavy ČR do 31. 5. 2001 do euronovely,

nyní nález Ústavního soudu č. 403/2002 Sb.

Vzájemné vztahy ustanovení LZPS

- **z hlediska obecnosti – základní a navazující práva a svobody – třeba vidět v kontextu lidskoprávních mezinárodních úmluv a závazků - EU**
- **být člověkem - důstojnost – rovnost – svoboda (spojuje všechny)**
  - – čl. 1 v každém právu nebo svobodě
- **být osobou (odlišuje mezi všemi)**
  - čl. 5
- **nedotknutelnost osoby**
  - čl. 7/1 základ – 6, 7/2, 8, 9, 10, 12, 13 (navazující)
- **být bytostí (uvědomovat si svou existenci, bytí, vztah k okolí, odpovědnost)**
  - čl. 10/1, čl. 15/1, 16/1
- **svoboda jednání**
  - čl. 1 – 2/3 základ – ostatní navazující (14, 15, 16, 17, 26 atd.)
- **svoboda projevu**
  - čl. 17 základ – navazující (16, 18, 19, 20, 27)
- **účast na správě veřejných věcí**
  - čl. 21/1 základ – 21/4, 18, 19, 20 navazující
- **zajištění existence lidské bytosti**
  - čl. 6 základ – 7, 8, 10, 11, 14, 26, 27-33
- **rozvoj osobnosti**
  - čl. 26/1, 33, 34
- **právo na právní ochranu**
  - čl. 36/1 základ – 36/2 až 40 navazující

Základní východiska Listiny

1. Důstojnost, svoboda a rovnost – čl. 1

vzájemně propojená – viz dále, obsažena v každé svobodě a právu

2. Přirozenoprávní základ – nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost, nezrušitelnost (jako celku), nediskriminace, právo na odpor (čl. 1, 3/1, 23)

pozitivované přirozené právo, příklad náhrady škody podle čl. 36/3

3. Uplatňování zásad právního státu – čl. 2

Vyloučení totality, náboženská neutralita, princip legality jednání státní moci, svoboda jednání jedince

4. Zákaz diskriminace – čl. 3/1, 4/3

negativní a pozitivní, v právech i v omezeních

5. Pravidla pro stanovení povinností – čl. 4/1

tripartice – secundum legem, intra legem, zachování základních práv a svobod

6. Pravidla pro omezení základních práv a svobod – čl. 4/2-4

zákon, podmínky v Listině, nediskriminace, zachování podstaty a smyslu základního práva a svobody

7. Vazba na mezinárodní lidskoprávní smlouvy – čl. 1/2, 4, čl. 95/1 Ústavy ČR

sporný názor ÚS – nález Pl. ÚS 403/2002 Sb. – mezinárodní smlouvy jako součást ústavního pořádku

Základní lidská práva a svobody

Negativní status jednotlivce

Jsou různě propojena v podobě hnízd, ne vždy obecné zakotvení dříve než konkretizace. Základ vždy – důstojnost – svoboda - rovnost

- **Způsobilost k právům (čl. 5)**
- **Ochrana státního občanství (čl. 12/2 Ústavy ČR)**
- **Právo na život (čl. 6)** – biomedicína (Úmluva o biomedicině č. 96/2001 Sb.m.s. a Dod.protokol č. 97/2001 Sb.), splnutí vajíčka a spermie, smrt – vývoj medicíny, změny, dítě jako škoda, zákaz trestu smrti, sebevražda, aktivní pomoc
- **Nedotknutelnost osoby (čl. 7)** – navazuje množství dalších práv a svobod
- **Nedotknutelnost soukromí osoby (čl. 7)** – navazuje množství dalších práv a svobod
- **Osobní svoboda (čl. 8)** - možnost výjimečného trestu (§ 29 TrZ),
- **Zákaz nucených prací a služeb (čl. 9)**
- **Nedotknutelnost osobnosti - právo na ochranu lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a jména, soukromého a rodinného života, osobních údajů (čl. 10)**
- **Ochrana vlastnických práv (čl. 11)** - základ pro jiná práva právnických osob
- **Svoboda dispozice s majetkem pro případ smrti (čl. 11/1)**
- **Nedotknutelnost obydlí (čl. 12)**
- **Listovní tajemství, tajemství jiných písemností a záznamů, tajemství přepravovaných zpráv (čl. 13)**
- **Svoboda pohybu (čl. 14)** – svoboda vstoupit (pozitivní) nebo nevstoupit (negativní), zůstat, vycestovat
- **Svoboda pobytu, zákaz vydání a průvozu občanů do ciziny pro účely trestního řízení (čl. 14)** - evropský zatýkací rozkaz nález č. 434/2006 Sb.
- **Pobyt cizinců na území ČR – čl. 14, 43 (azyl, uprchlíci)**
- **Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, vědeckého bádání a umělecké tvorby (čl. 15)**
- **Svoboda výkonu náboženství nebo víry (čl. 16)** – náboženství je speciální druh víry (v Boha, bohy)

Politická práva a jejich záruky v právním řádu

Aktivní status jednotlivce

- **Svoboda projevu a právo šířit informace (čl. 17)**
- **Právo vyhledávat informace (čl. 17)** – nejde o svobodu projevu,
- spojení obou informačních práv závisí na tzv. **informačním sebeurčení** – právo rozhodovat, jaké informace budu rozšiřovat, přijímat, dávat o sobě (čl. 10/3)
- **Svoboda médií** – pouze nepřímo v zákazu cenzury (čl. 17/3), film, rozhlas, televize, nová média
- **Právo petiční (čl. 18)** – resoluce, adresa, petice
- **Právo shromažďovací (čl. 19)** – současně svoboda
- **Právo sdružovací (čl. 20)** – současně svoboda
- **Hlasovací a volební právo a přístup k voleným a jiným veřejným funkcím (čl. 21)** – současně svoboda
- **Právo na odpor (čl. 23)**

Rozšířeno v mezinárodních lidskoprávních úmluvách

Projevují se ve vztahu k účasti na správě veřejných věcí, jinak je obecné (ne bezprostředně politické rovině nacházíme i jinde – čl. 16, 27/4, 32, 33,, 34, 36/1,

Práva národnostních a etnických menšin

1. **Právo svobodně rozhodovat o své národnosti (čl. 3/2)**
2. **Zákaz odnárodňování a diskriminace (čl. 3/1, 24)**
3. **Právo rozvíjet vlastní kulturu (čl. 25/1)**
4. **Právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku (čl. 25/2a)**
5. **Právo sdružovat se v národnostních sdruženích (čl. 25/2b)**
6. **Právo na vzdělání v mateřském jazyku**, které je upraveno zejména v § 3 odst. 1 zákona č. 29/1984 Sb. v platném znění (školský zákon)
7. **Právo užívat mateřského jazyka v úředním styku**. Úst. zákon č. 144/1968 Sb. zde výslovně vázal toto právo na oblasti obývané příslušnou národností. Komplexní úprava této otázky nebyla přijata a užívání mateřského jazyka řeší jednotlivé soudní a správní procesní předpisy,
8. **Právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin**. Toto právo je zvláštní ve vztahu k právům upravujícím účast občanů na správě veřejných záležitostí (čl. 21 odst. 1 Listiny), neboť nepochybně jde i o zvláštní aspekt demokracie a práva samosprávné povahy.

Obecná klasifikace v rámci mezinárodních standardů

- a) **existenciální**, zajišťující samotnou existenci takové menšiny (např. čl. 15 odst. 1 Listiny)
- b) **antidiskriminační**, zakazující diskriminační zacházení s menšinou. Jde především o čl. 3 odst. 1 a 3 Listiny, čl. 6 Ústavy ČR v obecné rovině a speciálně o čl. 24 ve vztahu k národnostním menšinám,
- c) **politická** - sporné. Špatné zkušenosti, 2. svět. válka, Balkán, Kavkaz
- d) **kulturní** - čl. 25 odst. 1 Listiny (rozvoj vlastní kultury, informace a vzdělání v mateřském jazyce, národnostní spolky a sdružení), znaky identity menšiny (jazyk, kultura, obyčeje, zvyky), právo na jméno (čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte), práva na svobodu pohybu (styky s příslušnou zemí), z práva rodičů na výchovu dětí, z náboženské svobody, z práva rodičů na náboženskou a morální výchovu dětí (čl. 18 bod 4 MPOPP) atd.,
- e) **procesní** - podávání zpráv o plnění či neplnění závazků z menšinových ustanovení mezinárodních úmluv, čl. 4 Ústavy ČR, čl. 87 odst. 1 písm. d) ústavní stížnost

Práva hospodářská, sociální a kulturní

Pozitivní status jednotlice

- **Právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu** projev liberalismu, zrušení cechovního systému, dědičnosti,
- **Právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost** – opět projev liberalismu, i dnes snahy omezit (loterie, sázení), cizozemci včetně právnických osob
- **Právo na práci (čl. 26)**
- **Právo koaliční (čl. 27)** – odborové sdružování, neokorporativismus, stávka, výluka
- **Právo na spravedlivou odměnu a uspokojivé pracovní podmínky**
- **Právo na hmotné zabezpečení ve stáří, při nezpůsobilosti k práci a při ztrátě živitele (čl. 30)**
- **Právo na ochranu zdraví (čl. 31)**
- **Ochrana rodičovství, rodiny, dětí a mladistvých (čl. 32)**
- **Právo na vzdělání (čl. 33)**
- **Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti (čl. 34)**
- **Právo na přístup ke kulturnímu bohatství (čl. 34)**
- **Právo na příznivé životní prostředí (čl. 35)**

Listina sem neřadí svobodu vlastnit a dědění

Právo na soudní a jinou právní ochranu

1. Právo na soudní ochranu (čl. 36)
2. Právo na jinou právní ochranu (čl. 36)
3. Právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (čl. 36 odst. 3)
4. Právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1)
5. Zásada Nullum crimen, nulla poena sine lege (čl. 39)
6. Zákaz retroaktivity trestních předpisů
7. Presumpce nevinny
8. Zásady Ne bis in idem a Res iudicata
9. Procesní záruky práva na spravedlivý proces
  - a) Právo odepřít výpověď
  - b) Právo na právní pomoc a právo na obhajobu
  - c) Rovnost účastníků řízení
  - d) Právo na tlumočníka
  - e) Veřejnost soudního jednání
  - f) Právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům
  - g) Právo na rozhodnutí bez zbytečných průtahů

Schéma rozboru textu LZPS - východiska

Obvyklé a nejjednodušší schéma: chráněná oblast – zásah – odůvodnění (výhrada zákona, míra zásahu – zákonný podklad-legitimnost, vhodnost, potřebnost, proporcionalita(přiměřenost zásahu), zákaz individ. zákona, ochrana podstaty a smyslu

I. Pojem a význam. Prameny. Místo v klasifikaci

**II. Historické okolnosti vzniku obecně a v Listině. Vývoj právní úpravy.
Historický výklad**

III. Kdo je subjektem práva nebo svobody

IV. Funkce základního práva nebo svobody

V. Oblast regulovaná a chráněná, obsah (pravidlo, princip)

VI. Možnost omezení, popř. vazba na čl. 41 Listiny

- omezení a konkretizace, zásah, kolize základních práv a svobod

VII. Související základní práva

VIII. Provádějící zákony, konkretizace

IX. Způsob ochrany a zajištění

Schéma rozboru textu LZPS – I. Pojem

I. Pojem a význam. Prameny. Místo v klasifikaci

Pojem

- jedná se vůbec o právo nebo svobodu
- je základní (čl. 43)

Význam

objektivní nebo i subjektivní právo

hodnota

institucionální záruka – pozitivní – negativní

procesní záruka

ochranná funkce státu a základních práv

Pramen: Je zakotveno v:

- Listině,
- jiném ústavním předpisu (čl. 12 odst. 2, čl. 96 odst. 1) nebo
- mezinárodní smlouvě podle čl. 10 Ústavy ČR (např. MPOPP, ÚLP atd.)

Byl proveden jeho výklad v judikatuře Ústavního soudu? Příklad II. ÚS 227/97

Výklad může být různý – liberálně, sociálně státní,

Bylo dotvořeno?

ESLP – další zdroj

Charta základních práv EU

Místo z hlediska klasifikace:

prameny

právní síla

status jedince

funkce – obdoba statusu,

místo v rámci systematiky LZPS

generace

přirozenoprávní nebo pozitivistický základ

hmotná a procesní –

Příklad dotváření základních práv a svobod

• Čl. 16/1 náboženská svoboda

- Správa věznice zde má podle názoru Ústavního soudu prostor k uvážení pro výběr rozumných prostředků, které v rámci principu přiměřenosti a respektování čl. 4 odst. 4 Listiny zajistí možnou míru respektování projevu náboženské svobody v případě osob ve vazbě. Osoby ve vazbě jsou tak podrobeny omezením, ta však nejsou bez hranic, zejména ve vztahu k jejich jiným základním právům a svobodám. **Řešení bude vždy záviset na konkrétních okolnostech případu, kde bude hrát významnou roli:**
  - - konkrétní aspekt svobody projevu náboženství (zda jej může provádět sám nebo jen spolu s jinými),
  - - povaha náboženství (každý o své víře rozhoduje sám),
  - - zda náboženská pravidla nestanoví pro takové situace výjimku,
  - - skutečnost, zda taková stravovací pravidla byla dodržována již před omezením osobní svobody (např. rabín) nebo se jich dotýčná osoba dožaduje až ve věznici (stěžovatel zprvu běžnou stravu přijímal),
  - - počet takových osob ve věznici,
  - - možnost státu financovat takové zvýšené nároky,
  - - možnosti poskytnout náhradní formu stravování,
  - - povaha takových potravin (v případě epidemiologicky rizikových potravin),
  - - nenarušení účelu omezení osobní svobody (potrava je dopravována určitému vězni, což může být zneužito k pašování zakázaných předmětů, ostatní to mohou pocítovat jako svou diskriminaci),
  - - možnosti dopravovat stravu do věznice (čl. 15 Vnitřního řádu VV Praha-Pankrác umožňuje denní návštěvy zástupců církví) atd.
- Jestliže v daném případě našla správa Vazební věznice Pankrác způsob, jak svobodu projevu židovského náboženského vyznání zajistit, když stěžovateli **umožnila, aby dostával požadovanou stravu zvenku, nenarušila tím v žádném případě ustanovení čl. 16 odst. 1 Listiny z toho důvodu, že ji měla poskytovat sama.** Pokud by takový způsob neumožnila, např. z důvodu nebezpečí ohrožení účelu vazby, bylo by nutno posoudit možnosti státu zajistit jiný způsob košer stravování. V daném případě to nutné nebylo, neboť byla zvolena doprava stravy zvenčí a v současnosti již stěžovatel ve věznici není.

Závěr

Shrnutí

